

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ปัญหาหลักที่ต้องการศึกษาและความสำคัญของเรื่อง

การดำเนินกิจการผลิตภัณฑ์ไม้ประดับแห่งของมูลนิธิโครงการหลวง จะประยุกต์ใช้ผลิตผลทางการเกษตรหรือไม้ล้มลุกที่ปลูกในพื้นที่โครงการเพื่อแปรรูปเป็นไม้ประดับแห่ง เช่น ดอกจิบโซฟิลล่า ดอกไฮเดรนเยีย เฟิร์นชนิดต่างๆ รวงข้าวสาลี เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมจากผู้บริโภคไม้ประดับแห่งในวงกว้าง ทั้งนี้ยังมีพันธุ์ไม้ป่าและวัชพืชอีกหลายชนิดที่สามารถนำมาเป็นส่วนประกอบในการทำผลิตภัณฑ์ไม้ประดับแห่งได้อย่างดี และเป็นการเพิ่มความหลากหลายของวัตถุดิบที่ใช้อีกด้วย

ดังนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 งานโครงการบุหงาของมูลนิธิโครงการหลวง ได้ประสานกับคณะวนศาสตร์เพื่อหาไม้ป่ายืนต้นชนิดอื่นที่มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ในการนำมาเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตไม้ประดับแห่ง เช่น ใบพลวง ใบปอหุข้าง มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้แก่ ของใช้ ของประดับตกแต่ง ของที่ระลึก และไม้ประดับแห่ง โดยใบไม้ที่มีขนาดใหญ่สามารถใช้ในงานบรรจุหีบห่อ และใบที่มีขนาดเล็กสามารถใช้ในการจัดช่อดอกไม้แห่งหรือการประดับตกแต่ง ซึ่งได้รับการตอบรับจากตลาดอย่างดี เนื่องจากผลิตภัณฑ์จากใบไม้ป่ามีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด นอกจากนี้งานโครงการบุหงาของมูลนิธิโครงการหลวง ได้เล็งเห็นว่าอาจจะยังมีส่วนต่างๆ ได้แก่ ใบ ดอก ผล หรือลำต้นของไม้ป่ายืนต้นชนิดอื่นๆ รวมทั้งไม้จันทน์หอมที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์

ไม้จันทน์หอม มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Mansonia gagei* J.R. Drumm. ex Prain จัดอยู่ในวงศ์ STERCULIACEAE เป็นไม้ป่ายืนต้นที่มีค่า หายาก และเป็นไม้มงคลชั้นสูงที่ถูกนำไปใช้ในงานพระราชพิธี นับตั้งแต่สมัยโบราณยุคพุทธกาล เนื้อไม้แข็งมีความละเอียด โดยได้ถูกนำมาสร้างพระรองประดับพระโกศพระบรมศพ รวมทั้งใช้ทำพืนและดอกไม้จันทน์ในพิธีพระราชทานเพลิงศพมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล เพื่อเป็นเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงว่า ไม่ว่าไม้จันทน์หอมจะเป็นหรือตาย ก็ยังคงมีความหอม เปรียบเหมือนคนที่ตอนมีชีวิตอยู่นั้นได้ทำความดีไว้มากมาย แต่เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วความดีนั้นก็ยังคงอยู่ ขณะเดียวกันความหอมของไม้จันทน์ยังช่วยรักษาศพไม่ให้มีกลิ่นเหม็น เนื่องจากในสมัยก่อนยังไม่มีสารเคมีเหมือนในปัจจุบัน ประกอบกับวัฒนธรรมการจัดงานศพที่มีความต้องการใช้ดอกไม้จันทน์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม้จันทน์หอมเป็นไม้ป่ายืนต้นชนิดหนึ่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อใช้ในงานไม้ประดับแห่ง ซึ่งในอดีตเคยมีรายงานว่าในเมืองไทยมีไม้จันทน์หอมขึ้นอยู่ทั่วไปทั้งในภาคตะวันออกเฉียงใต้ และภาคตะวันตกเฉียงใต้ แต่ปัจจุบันถูกตัดฟันไปจนเกือบหมด ทำให้ไม้จันทน์หอมในป่าธรรมชาติหายาก อย่างไรก็ตามไม้จันทน์หอมเป็นไม้ที่เติบโตได้ในเกณฑ์ปานกลางหรือมีการเติบโตตามเกณฑ์ปกติของกรรมป่าไม้ เช่นเดียวกับ ไม้สัก และไม้สนเขา ซึ่งถ้าได้รับการดูแลเป็นอย่างดีและปลูกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะเป็นการส่งเสริมการเติบโตของไม้จันทน์หอมอีกทางหนึ่ง มีโอกาสจะเป็นไม้เศรษฐกิจ ใช้ประโยชน์ในด้านไม้หอมและน้ำมันหอม ซึ่งหากสามารถปลูกในพื้นที่ป่าชุมชนหรือพื้นที่เกษตรกรรมของโครงการหลวงจะสามารถสร้างรายได้เสริมแก่เกษตรกรจากไม้ที่ปลูกและเกิดการจ้างแรงงานท้องถิ่นในกิจกรรมการผลิตดอกไม้จันทน์อีกด้วย

ดังนั้นควรมีการศึกษาศักยภาพการปลูกและใช้ประโยชน์ไม้จันทน์หอมและไม้ป่ายืนต้นบางชนิดเพื่อนำมาสนับสนุนงานโครงการบุหงาของมูลนิธิโครงการหลวงในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่อไป โดยศึกษา 1) การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ 2) การปลูก 3) การใช้ประโยชน์ไม้จันทน์หอม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปลูกในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวง และ 4) การศึกษาไม้ป่ายืนต้นชนิดอื่นที่มีศักยภาพในการนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ด้วย

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติและการออกดอกออกผลของไม้จันทน์หอมในประเทศไทย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการปลูกและการเจริญเติบโตของไม้จันทน์หอมในพื้นที่ที่มีการปลูกไม้จันทน์หอมในประเทศไทย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาเทคโนโลยีการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวเมล็ดไม้จันทน์หอม
- 1.2.4 เพื่อสำรวจและคัดเลือกพื้นที่ปลูกทดสอบไม้จันทน์หอมบนพื้นที่สูง
- 1.2.5 เพื่อศึกษาศักยภาพการใช้ประโยชน์ของไม้จันทน์หอมและไม้ป่ายืนต้นชนิดอื่นในการนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

- 1.3.1 การศึกษาการกระจายพันธุ์และการออกดอกออกผลของไม้จันทน์หอมตามธรรมชาติในประเทศไทย
 - 1) การสำรวจไม้จันทน์หอมในพื้นที่ธรรมชาติของประเทศไทย รวมทั้งจากการตรวจเอกสารประกอบด้วย แหล่งที่พบ สภาพแวดล้อมที่พบ สภาพภูมิอากาศ ลักษณะดิน ระดับความสูงของพื้นที่ เป็นต้น
 - 2) การศึกษาฤดูกาลออกดอกออกผลของไม้จันทน์หอมในพื้นที่ธรรมชาติของประเทศไทย
- 1.3.2 การศึกษาการปลูกและการเจริญเติบโตของไม้จันทน์หอมในพื้นที่ที่มีการปลูกไม้จันทน์หอม ในประเทศไทย
 - 1) การสำรวจไม้จันทน์หอมในพื้นที่ที่มีการปลูกในประเทศไทย ประกอบด้วย แหล่งที่ปลูก สภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ ลักษณะดิน ระดับความสูงของพื้นที่ เป็นต้น
 - 2) ศึกษาการปลูกและการเจริญเติบโตของไม้จันทน์หอมในแปลงปลูก และจากการตรวจเอกสาร
- 1.3.3 การศึกษาเทคโนโลยีการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวเมล็ดไม้จันทน์หอม โดยในการเก็บเมล็ดไม้จันทน์หอม ให้เก็บเมล็ดมาจากแหล่งกำเนิด อย่างน้อย 5 แหล่งกำเนิด โดยยึดอำเภอเป็นแหล่งกำเนิดของเมล็ดที่ขึ้นตามธรรมชาติ
 - 1) การศึกษาระยะเก็บเกี่ยวเมล็ดที่เหมาะสม วิธีการเก็บเกี่ยวเมล็ด และการจัดการเมล็ดหลังการเก็บเกี่ยวของไม้จันทน์หอม
 - 2) ศึกษาการผลิตกล้าไม้จันทน์หอมเพื่อใช้ในการปลูกทดสอบ เช่น การจัดการเมล็ดไม้ การเพาะเมล็ด วัสดุเพาะชำกล้าไม้ การบำรุงรักษากล้าไม้ เป็นต้น
- 1.3.4 การสำรวจและคัดเลือกพื้นที่สำหรับปลูกทดสอบไม้จันทน์หอมบนพื้นที่สูง โดยสำรวจและคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของไม้จันทน์หอมในพื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงหรือของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงสำหรับปลูกทดสอบไม้จันทน์หอม อย่างน้อย 1 แห่ง
- 1.3.5 การศึกษาศักยภาพการใช้ประโยชน์ของไม้จันทน์หอมและไม้ป่ายืนต้นชนิดอื่นในการนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์
 - 1) ตรวจเอกสารรายงานการศึกษาศักยภาพการใช้ประโยชน์ของไม้จันทน์หอมในด้านต่างๆ เช่น ด้านเนื้อไม้ น้ำมันหอม เป็นต้น
 - 2) ตรวจเอกสารรายงานการสำรวจชนิดพันธุ์ไม้ป่ายืนต้นในพื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงและจัดทำรายการชนิดพันธุ์ไม้ป่ายืนต้นที่มีศักยภาพ